

В. І. Білокопитов

Сумський державний педагогічний університет
ім. А. С. Макаренка

СТУДЕНТСЬКА МОБІЛЬНІСТЬ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ВЗАЄМОДІЯ ТА ВЗАЄМОВПЛИВ ПРОЦЕСІВ

У статті визначено необхідність створення єдиного простору вищої освіти; надано інформацію щодо академічної мобільності студентів трьох вищих навчальних закладів міста Суми; проаналізовано взаємодію та взаємовплив процесів студентської мобільності та забезпечення якості вищої освіти.

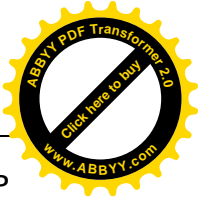
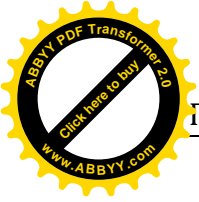
Ключові слова: простір вищої освіти, мобільність студентів, забезпечення якості, обмін досвідом, модернізація системи вищої освіти.

Постановка проблеми. Актуальність теми дослідження зумовлена потребами зростання мобільності студентів та професорсько-викладацького складу. Мобільність є одним із базових принципів сучасної європейської освітньої політики. Її основна ідея полягає в тому, що в сучасному світі дедалі відкритіших кордонів освіта та знання стають транскордонним та глобальним явищем.

У комюніке конференції Міністрів вищої освіти, яка відбувалась у м. Берген (2005р.) визначалось, що мобільність студентів та викладачів у всіх країнах-учасницях Болонського процесу становить одне із ключових завдань побудови Європейського простору вищої освіти. Разом з тим було також зазначено, що залишається багато перешкод, на ліквідацію яких будуть спрямовані всі зусилля європейської академічної та освітньо-політичної спільноти. Міністри вищої освіти закликали ВНЗ та студентів більш активно використовувати програми мобільності, захищаючи своє право на повне визнання періодів навчання за кордоном у рамках цих програм [6].

Аналіз актуальних досліджень. В українській педагогічній науці питання академічної мобільності людей (студентів, професорсько-викладацького складу), навчальних закладів та програм досліджували О. Бесяков, Л. Гурч, М. Згуровський, А. Сбруєва та інші. Значний інтерес для дослідження мобільності становлять праці закордонних науковців Ф. Альтбаха (Philip G. Altbach), М. ван дер Венде (Marijk van der Wende), К. Кемпбелл (Carolyn Campbell), та інших.

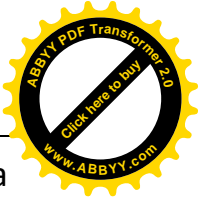
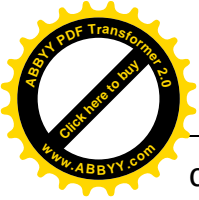
Мета статті – виявити особливості взаємодії процесів мобільності студентів і забезпечення якості вищої освіти та їх вплив на модернізацію систем вищої освіти в країнах Європейського простору вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Першу згадку про мобільність студентів у сучасній історії європейської вищої освіти можна прочитати в Європейській культурній конвенції (1954 р.), а саме у статті чотири: «кожна Договірна Сторона у міру можливості сприяє пересуванню осіб та предметів, що мають культурну цінність, і обміну ними з метою здійснення статей» [3].

Хоча рух студентства став невід'ємною частиною вищої освіти вже достатньо давно (студенти та науковці подорожували з метою отримання кращої освіти починаючи з епохи Середньовіччя), ще двадцять років тому політики вважали, що студентська мобільність є переважно способом подивитись на світ, а у далекій перспективі – створити міжнародну спільноту інтелігенції. Університети вітали візити іноземних студентів, але рідко робили перший крок, щоб активно рекрутувати їх для перебування в університеті протягом повного курсу навчання [1].

На сучасному етапі розвитку вища освіта повинна готувати кадри, здатні до працевлаштування у міжнародному масштабі. Це передбачає розвиток можливостей мовної та культурної адаптації випускників, формування у них самосвідомості громадянина глобального світу. Велика увага у цьому контексті приділяється формуванню єдиного простору вищої освіти шляхом зближення підходів різних країн до організації освіти і процесів навчання своїх громадян, а також шляхом легітимізації визнання документів про освіту, отриману в інших країнах світу. Саме відкритий освітній простір, взаємне визнання дипломів та навчальних програм навчання сприятиме активізації мобільності студентів. Західні експерти процесів розвитку академічної мобільності К. Кемпбелл та М. ван дер Венде, стверджують, що сьогодні у сфері вищої освіти існує сильне різноманіття, навіть хаос, і, що «джунглі ступенів та систем є найбільшою перешкодою для мобільності в Європі». Науковці засвідчили, що структур освітніх систем існує більше, ніж країн: у деяких випадках було більше, ніж 100 різних академічних кваліфікацій в межах однієї країни. Важливий вплив, який всі очікують від Болонської ініціативи – зміна типу мобільності в Європі: крім короткотривалої організованої мобільності (з нашої точки зору, більш підходить для визначення цього феномену поняття *обмін*) ми очікуємо побачити розвиток довготривалої спонтанної мобільності студентів, які продовжать навчання за кордоном після отримання першого

ступеня в рідній країні. Через певний час така тенденція може вплинути на Європейські програми організованої мобільності та співпраці [11].

Необхідно зазначити, що мобільність студентів виступає провідним чинником покращення якості вищої освіти. Навчання, стажування та дослідницька робота за кордоном збагачують індивідуальний досвід людини, надають їй можливість дізнатися більше про інші підходи до створення та поширення знань, дозволяють їй розширити мережу своїх контактів, дають їй змогу вивчити іноземні мови [4].

Поглиблення міжнародних відносин у сфері освіти робить студента, викладача, дослідника, менеджера більш конкурентноздатним на ринку освітніх послуг. З іншого боку, мобільність дозволяє самій освіті бути більш живою та відкритою до нових тенденцій, не ставати жертвою догматизму та зміцнювати міжкультурну і міждисциплінарну комунікацію.

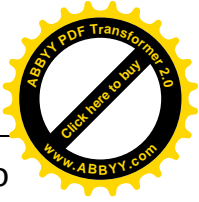
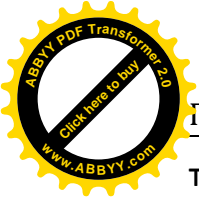
Процес міжнародного обміну «носіями» знань отримав назву міжнародної академічної мобільності. Попри бурхливий розвиток інформаційних технологій зв'язку, основним способом «постачання» знань через кордон є переміщення студентів та викладачів [2].

Відрядження студентів на навчання, стажування та виробничу практику в інші країни — явище не нове і для Сумських ВНЗ.

На офіційному сайті *Сумського національного аграрного університету* знаходиться інформація щодо участі ВНЗ у різних міжнародних програмах. Діяльність аграрного закладу вищої освіти неможлива без активного міжнародного співробітництва та інтеграції у глобальний освітній та науково-дослідницький простір. Тому розвиток двосторонніх і багатосторонніх міжнародних зв'язків, освітніх та наукових проектів відноситься до пріоритетних завдань Сумського НАУ. Координацією комплексу міжнародних зв'язків СНАУ займається створений у 1995 році відділ міжнародного співробітництва.

На даний момент СНАУ укладено більше ніж 60 договорів про різні види та форми співробітництва з закордонними партнерами з 15 країн. Діяльність університету на міжнародному освітньому просторі фокусується на довготривалих програмах і проектах, які покликані забезпечити підвищення якості освітньої та наукової діяльності до рівня світових стандартів.

До числа закордонних партнерів СНАУ належать університети прикладних наук у Нюртінгені та Вайєнштефані (Німеччина), Аграрно-

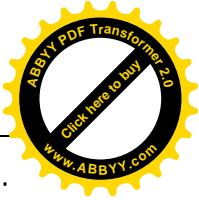
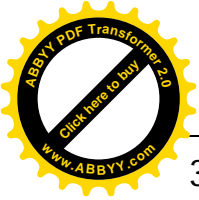
технічна академія в Бидгощі (Польща), університет єврорегіонального господарства в Йозефові (Польща), Варшавський та Познанський аграрні університети (Польща), вищий федеральний навчальний та дослідний інститут сільськогосподарської техніки та харчових технологій Франціско Йозефініум Візельбург (Австрія), університети штатів Огайо та Мінісота (США) та інші.

СНАУ є членом міжнародного професійного об'єднання з аграрного менеджменту та розвитку сільських територій, світової наукової організації птаховиробництва (WPSA – World Poultry Science Association), світової організації ветеринарів (World Veterinarian Association), Європейського об'єднання аграрних факультетів (ESAF – European Society of Agricultural Faculties), спілки деканів економічних спеціальностей європейських вишів (Україно-польсько-словацький форум).

Пріоритетними є спільні освітні програми, реалізація яких важлива для успішного входження СНАУ в Болонський процес – систему атестації, акредитації та оцінки отриманих студентами фахових знань, визнану провідними європейськими університетами. У цьому контексті відзначимо відкриття на факультеті менеджменту міжнародної магістерської програми з адміністративного менеджменту, яка стала результатом співробітництва з університетом прикладних наук Вайєнштефан.

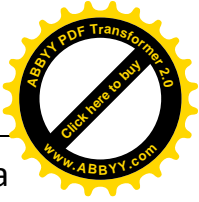
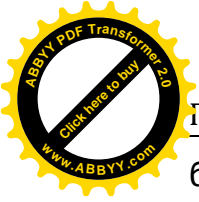
У системі міжнародних зв'язків важливе місце займає організація виробничого стажування за кордоном. Щорічно збільшується кількість студентів, аспірантів та викладачів, що мають можливість пройти спеціалізоване фахове стажування у фермерських господарствах Німеччини, Австрії, Польщі, США та інших країн. Під час практичного навчального семестру студенти та випускники нашого університету отримують фахові навички та знання в різних сферах аграрного бізнесу, вивчають сучасні технології виробництва та підвищують свою мовну підготовку [9].

У Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка відділ міжнародного співробітництва був створений у 2000 році. Упродовж останніх трьох років СумДПУ імені А. С. Макаренка зробив акцент на реалізації п'яти основних напрямів міжнародної діяльності: 1. Урізноманітнення форм здійснення міжнародного співробітництва з установами педагогічної освіти зарубіжних країн. 2. Створення можливостей здобуття студентами додаткових знань з профільюючих дисциплін.

3. Підвищення кваліфікації професорсько-викладацького складу університету.
4. Удосконалення методів та форм міжнародного співробітництва.
5. Поширення інформації про навчальну, наукову і культурну діяльність СумДПУ ім. А. С. Макаренка за межами України.

Згідно зі сформульованими Вченою радою стратегічними напрямами міжнародна діяльність університету спрямована не на прибуткову діяльність, а на підвищення якості національної освіти та її авторитету за межами України. Відповідно до цього, міжнародна діяльність університету зосереджена на вирішення таких завдань: здійснення заходів з інформування громадськості з питань європейської інтеграції вищої освіти України; співробітництво з місцевими організаціями у справах інтеграційної політики України; укладення договорів про наукове та творче співробітництво з навчальними закладами країн близького та дальнього зарубіжжя; обмін професорсько-викладацьким складом та студентами в межах виконання умов укладених договорів про наукове співробітництво; обмін результатами наукових досліджень і публікаціями з іноземними партнерами; розробка та впровадження спільних науково-технічних проектів; відбір аспірантів, магістрантів та студентів для наукових досліджень та навчання в університетах європейських країн та США; подальше розширення переліку місць та форм проведення міжнародного стажування студентів, аспірантів та викладачів; запрошення іноземних професорів, викладачів, лекторів і практикантів для здійснення викладацької діяльності та проведення наукових досліджень; розробка та вдосконалення навчальних програм за вимогами Болонської системи освіти, їх узгодження з програмами підготовки фахівців у споріднених університетах (ВНЗ) Європи та США; сприяння розвитку бібліотечних ресурсів та інформаційних технологій через програми міжнародної технічної допомоги; підготовка монографій, підручників, навчальних та методичних посібників з основних проблем оптимізації системи освіти за досвідом зарубіжних партнерів; участь у державних, міжнародних наукових і освітніх програмах (TEMPUS, ERASMUS MUNDUS, UGRAD, Fullbright та інші); накопичення та систематизація друкованої продукції з проблем європейської інтеграції, організація та проведення в бібліотеці науково-практичних та методичних конференцій, презентацій книжкових виставок, переглядів літератури, а також випуск науково-допоміжних

бібліографічних покажчиків, присвячених діяльності ЄС; розробка та виготовлення різноманітних друкованих видань та е-публікацій з повною інформацією про університет, професорсько-викладацький склад, напрями та результати науково-дослідної роботи та надання цієї інформації у заклади науки, освіти та культури, міжнародні організації та фонди [8].

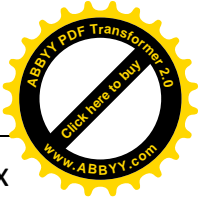
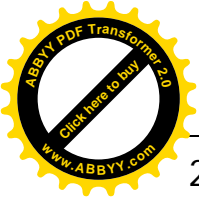
У Сумському державному університеті за 18 років його існування навчалось близько 1500 іноземних студентів, клінічних ординаторів, аспірантів з країн Близького Сходу, Південно-Східної Азії, Африки, а також Росії та інших країн СНД. Шість іноземних громадян захистили кандидатські дисертації та отримали ступінь кандидатів медичних та інженерних наук.

У 2009–2010 навчальному році у СумДУ навчаються більше 700 іноземних студентів, в тому числі 31 студент близького зарубіжжя денної форми навчання та 27 заочної форми. На даний час географія контингенту іноземних громадян представлена більш ніж 50 країнами з різних регіонів світу: Австралія, Азербайджан, Албанія, Алжир, Афганістан, Бангладеш, Бахрейн, Великобританія, Гана, Єгипет, Ємен, Замбія, Зімбабве, Індія, Ірак, Іран, Йорданія, Камерун, Кенія, Китай, Конго, Кот-д'Івуар, Ліван, Лівія, Литва, Маврикій, Малайзія, Марокко, Монголія, Нігерія, Німеччина, Норвегія, Пакистан, Палестина, Саудівська Аравія, Сирія, Сомалі, Судан, Сьєра-Леоне, Танзанія, Туреччина, Туніс, Уганда, Шрі-Ланка, Білорусія, Казахстан, Молдова, Росія, Туркменістан, Швеція та ін.

Викладання в університеті ведеться українською, російською та англійською мовами. Навчання англійською мовою (для студентів медичного інституту) було впроваджено у 2004 році, і сьогодні на медичному факультеті навчається 296 іноземців англійської та 112 – російською мовою [7].

Виходячи з вищезазначених фактів, що стосуються діяльності провідних вищих навчальних закладів нашого міста, можна зробити висновок, що Сумський регіон не стоїть осторонь сучасних дуже важливих процесів академічної мобільності, інтернаціоналізації вищої освіти та покращення її якості.

Дослідники усього світу відзначають суттєвий кількісний ріст мобільного студентства. Так, у статті відомого американського експерта Ф.Альтбаха «Вища освіта перетинає кордони» надається інформація, згідно з якою кількість студентів, які навчалися за межами своїх країн у

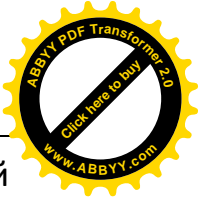
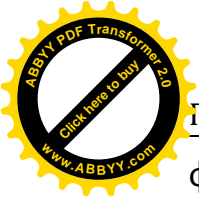
2004 році становила 2 млн. чоловік, а на 2025 рік передбачалось їх збільшення до 8 млн. [10].

У праці Л. Гурч надаються інші дані: за останні 40 років кількість студентів, які перетинали кордон для здобуття вищої освіти, перевищила темпи поширення самої вищої освіти. За даними ЮНЕСКО, рівень міжнародної мобільності студентів збільшився за останні 25 років на 300%. На думку експертів, у 2010 році кількість студентів, які навчаються за кордоном, досягне 2,8 млн., а до 2025 року — 4,9 млн [2].

Визнаний канадський науковець та експерт з питань інтернаціоналізації освіти Джейн Найт у своїй праці передбачає, що потреба у міжнародній освіті зросте до 7,2 мільйонів студентів – значний стрибок від 1,2 мільйонів студентів у 2000 році [12]. Аналізуючи таке суттєве кількісне зростання академічної мобільності, дослідники пояснюють його багатьма чинниками і передусім розвитком глобального ринку високоосвіченої робочої сили, зростанням доступності міжнародних освітніх послуг, їх високою якістю, ростом економічної та політичної взаємопов'язаності світу, в якому не ставляться під сумнів дипломи закордонних університетів. Для підтвердження цієї думки наведемо цитату з виступу відомого українського освітнього діяча М. З. Згуровського: «Усі документи Болонського процесу та пов'язані з ними задачі, в першу чергу, пов'язані із студентами. Вони є центром, навколо якого вибудовується вся система. Лісабонська конвенція та Сорбонська і Болонська декларації визнали, що основною метою підписаних документів є полегшення доступу мешканцям кожної держави Європи і студентам навчальних закладів до освітніх ресурсів та ринків праці інших країн» [5].

Висновки. З'ясовуючи взаємозв'язки між феноменами академічної мобільності та якості вищої освіти ми можемо стверджувати, що мобільність прямо впливає на якість вищої освіти, адже повернувшись у рідний ВНЗ, студент з новими і, як правило, якісними знаннями стає носієм новітніх та більш досконалих ідей; викладач отримує можливість використати це нове знання для свого професійного росту та для навчання наступних поколінь студентів; дослідник намагатиметься впровадити хоча б частину більш прогресивного та нового у своїх подальших пошуках.

Отже, якість та інтернаціоналізація вищої освіти, головним проявом якої є академічна мобільність, є не просто пов'язаними між собою

феноменами, вони здійснюють в сучасному глобалізованому світі суттєвий вплив одна на одну: якісна освіта неможлива без інтернаціоналізації, а інтернаціоналізація неможлива без якісної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

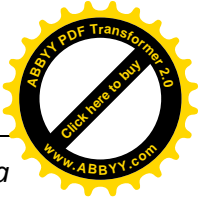
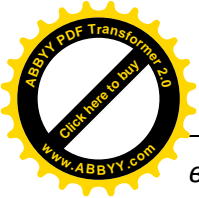
1. Винсент-Ланкрин С. Інтернаціоналізація вищого образования: на пути к ясной политике / С. Винсент-Ланкрин // Education Policy Analysis: Focus on Higher Education 2005-2006 Edition – 8с.
2. Гурч Л. Мобільність студентів та професорсько- викладацького складу як фактор підвищення конкурентоспроможності вищої освіти України в європейському просторі / Л.Гурч – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до матеріалу <http://www.personal.in.ua/article.php?id=53>
3. Європейська культурна конвенція: – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до матеріалу http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_213
4. Європейський освітній портал / Мобільність студентів та викладачів – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до матеріалу <http://www.eu-edu.org/mobility>
5. Згуровський М.З. Болонський процес – структурна реформа вищої освіти на європейському просторі / М.З. Згуровський – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до матеріалу <http://kpi.ua/bologna>
6. Комюніке Конференції Міністрів країн Європи, відповідальних за сферу вищої освіти «Загальноєвропейський простір вищої освіти - Досягнення цілей» м. Берген, 19-20 травня 2005 р. – [Електронний ресурс].– Режим доступу до матеріалу http://www.osvita.org.ua/bologna/stanov/pravo/2005doc_kom.html
7. Офіційний сайт Сумського державного університету. – [Електронний ресурс].– Режим доступу до матеріалу <http://www.sumdu.edu.ua/ua/general/structure/faculty/foreign/>
8. Офіційний сайт Сумського державного педагогічного університету ім. А.С.Макаренка. – [Електронний ресурс].– Режим доступу до матеріалу http://www.sspu.sumy.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=19&Itemid=70
9. Офіційний сайт Сумського національного аграрного університету. – [Електронний ресурс].– Режим доступу до матеріалу <http://www.sau.sumy.ua/>
10. Altbach P.G Education Crosses Borders / P. G. Altbach // This article appears in Change March-April, 2004.
11. Campbell C. International Initiatives and Trends in Quality Assurance for European Higher Education / С. Cambell, М. ван дер Венде / Explotary Trend Report / The European Network for Quality Assurance in Higher Education. Helsinki – 2000, 38р.
12. Knight J. Are We on the Right Track? / J. Knight // The internationalization of higher education (November 08, 2008). – [Електронний ресурс].– Режим доступу до матеріалу <http://www.academici.com/blog.aspx?bid=5249>

РЕЗЮМЕ

В. И. Белокопытов. Студенческая мобильность и обеспечение качества высшего образования: взаимодействие и взаимовлияние процессов.

В статье определена необходимость образования единого пространства высшего образования; представлена информация о мобильности студентов трех высших учебных заведений города Сумы; проанализировано взаимодействие и

взаимовлияние процессов студенческой мобильности и обеспечения качества высшего образования.

Ключевые слова: *пространство высшего образования, мобильность студентов, обеспечение качества, обмен опытом, модернизация системы высшего образования.*

SUMMARY

V. Bilokopytov. Student mobility and quality assurance of higher education: interaction and mutual influence of processes.

The necessity of higher education integral area is determined; information about peculiarities of student mobility of three Sumy institutions is given; the mutual influence and interaction between processes of student mobility and quality assurance of higher education is analyzed in the article.

Key words: higher education area, student mobility, quality assurance of higher education, experience exchange, upgrading of higher education system.

УДК 377.36

Марк Вайнтрауб

Інститут професійно-технічної освіти
АПН України, м. Київ

МЕТОД ОЦІНЮВАННЯ ІНТЕГРОВАНОГО РОЗВИВАЛЬНОГО НАВЧАННЯ В ПТНЗ

У статті обґрунтовано та наведено модель оцінювання інтегрованого розвивального навчання. На підставі цієї моделі можна сформулювати та проконтролювати ЗУН інтегрованих розвивальних предметів, курсів, вправ тощо. Пропонований метод оцінювання інтегрованого розвивального навчання дасть можливість визначити зв'язки між навчальним матеріалом та основами теорії розв'язання винахідницьких задач, логіки, математичної логіки та інших розвивальних дисциплін.

Ключові слова: *метод оцінювання, інтегроване розвивальне навчання, якість навчання.*

Постановка проблеми. Сутність інтеграції як цілісного впливу на становлення особистості, її форми й види розкриті у працях О. Л. Алексеєнко, С. У. Гончаренка, М. С. Вашуленка, С. В. Загв'язинського, В. П. Тиценка, С. І. Якименка.

На розвиток теорії та практики інтегрованого підходу до організації навчання вплинули також новітні нормативні документи, зокрема національна програма «Освіта» (Україна XXI століття), Національна доктрина розвитку освіти в Україні у XXI столітті, Закон України «Про загальну середню освіту», Державний стандарт початкової загальної освіти.

З 90-х років ХХ ст. в Україні активно розвивається дидактичний аспект теорії інтеграції: методологічні проблеми інтеграції (С. У. Гончаренко,